

Slobodan GROBELNIK

STO GODINA RADNE TERAPIJE U BOLNICI ZA DUŠEVNE BOLESTI U LJUBLJANI

Naziv „radna terapija” (occupational therapy) vjerojatno je prvi upotrebio *Georg Barton* na sastanku radnih terapeuta god. 1917. u New Yorku. Naime, Amerikanci su za vrijeme I svjetskog rata uveli radnu terapiju kao sastavni deo rehabilitacije njihovih ranjenika na evropskom bojištu. Nešto kasnije, 1921., nastala je i definicija metode, koja glasi: „Radna terapija je psihička i fizička djelatnost, koju propisujemo i sprovodimo sa ciljem, da se bolesnik što prije oporavi nakon svoje bolesti ili ozlijede”.¹

Između oba rata nastale su u raznim zemljama, kao u Americi, Kanadi, Engleskoj, škole u kojima su redovito školovani kadrovi za tu struku. U Ljubljani je god. 1964. otvoren na Višoj školi za zdravstvene radnike prvi Odjel za radne terapeute sa višom školskom spremom.

Iako veoma ponosni i zadovoljni da smo tada uveli tu metodu kao integralni sastavni deo cjelovite rehabilitacije, mi zapravo time nismo učinili ništa novo, budući da su već odavno radnu terapiju upotrebljavali u takvom ili drugačijem obliku.

U grčkoj mitologiji spominje se da je *Asklepius*² smirivao delirantne osobe glazbom, pjesmama i igranjem. Otac medicine *Hipokrat* preporučivao je liječenje hrvanjem, jahanjem i različitim oblicima rada. Istovremeno je slijedio psiho-fizički princip time što je tražio da ta terapija mora uključivati i razonodu, što je još i danas jedno od načela radne terapije. *Galen*³ je u II stoljeću n.e. napisao: „Rad je najbolji liječnik, kojega nam pruža priroda, te je za sreću čovjeka od bitne važnosti”. I taj aforizam je do danas očuvao svoju punu vrijednost. Nažalost su bile u srednjem vijeku sve te napredne misli u pretežnoj mjeri zaboravljene. Invalidi su vegetirali i sretni su bili oni koji su bili smješteni u azile u samostanima ili sličnim ustanovama.

Misao o koristi radne terapije ponovo je uskrsla, u prvom redu za duševne bolesnike, tek oko god. 1800, kada su skoro istovremeno izašle tri knjige, koje su obrađivale taj problem.

Prvu je napisao francuski liječnik *Philip Pinell*⁶ god. 1791. sa naslovom: „Medicinsko-filozofske razprave o duševnim promijenama”. U njoj kaže među inim i slijedeće: „Umjereno zaposljivanje i redovito vježbanje, uz potpomoć radnih snaga, doprinosi bržem vraćanju intelektualnih sposobnosti”. On je, prema tome, preporučivao rad pri liječenju duševnih bolesnika.

God. 1798. u Americi je *Benjamin Rush*⁷ u svojim spisima savjetovao različite oblike kućne radinosti npr. pletenje, vezenje i tkanje kao uspješno terapijsko sredstvo. Osobito je podvlačio da je kod izbora djelatnosti bitan interes bolesnika za određeni rad.

U Njemačkoj je *Johann Christian Reil*⁸ god. 1803. napisao veoma zanimljivu knjigu „*Rhapsodien über die Anwendung der psychischen Curmethode auf Geisteszerrütungen*“. U njoj posebno poglavlje posvećuje radnoj terapiji, te između ostalog kaže: „Rad je odlično sredstvo za liječenje duševnih bolesti. Mora biti ugodan, šarolik, kombiniran sa vježbama i po mogućnosti treba ga sprovesti na svježem zraku.“

Na osnovu tih misli i razprava počela se, uz sve ostale savremenije poglede na duševne bolesti, uključivati u liječenje i radna terapija.

Naša zemlja nije stajala po strani kod spomenutog razvoja psihijatrije, nego je usvajala nove poglede uporedo sa ostalim evropskim državama.

Car Austrije Josef II je god. 1782. raspustio mnoge samostane, među njima i samostan diskalceata u Ljubljani. Četiri godine kasnije (19. VI 1786) dobila su milosrdna braća iz Trsta zadatak, da ga preurede u opću bolnicu, pa su odmah pristupili radu. Osobito je zanimljivo da su bile predviđene i prostorije za duševne bolesnike. Ta činjenica je veoma važna, jer označava početak sistematske psihijatričke djelatnosti, tako da je možemo smatrati rođenjem savremene slovenačke psihijatrije.⁴

Budući da su prostorije ove bolnice ubrzo postale pretjesne, nakon nekih privremenih rješenja, počelo se raspravljati o izgradnji nove bolnice za duševne bolesti, koja bi bila odeljena od ostalih bolničkih objekata. Osobito zaslužan za taj rad bio je prim. dr *Karel Bleiweis vitez Trsteniški*, koji je god. 1875. na sjednici tadašnjeg „Kranjskog pokrajinskog zbora“ saopćio referat od historijskog značaja. Posljedica tog zasjedanja bila je da je još iste godine (17. X 1875) kupljeno zemljište na Studencu, pet kilometara udaljeno od Ljubljane. To imanje, na kojem je držao knez Auersperg nekad svoj privitni zoološki vrt, imalo je 74 rali, te bilo ograđeno zidom visine tri metra. Odmah je započela izgradnja bolnice, tako da je bila već 3. I 1881. zvanično otvorena kao prva bolnica za duševne bolesti na području današnje SR Slovenije. Dobila je naziv „Kranjska duševna blaznica Studenec“.⁴

God. 1878, pre ravno 100 godina, prim. dr *Karel Bleiweis* napisao je na slovenačkom jeziku monografiju sa naslovom: „*Blaznice (norišnice), kakršne morajo biti in kaj je njih namen*“ („Kakve moraju biti ludnice i što je njihova svrha“), uz napomenu da pisano bude „v pojasnilo županstvu, častiti duhovščini in v obče prijateljem človeštva“. Brošura je štampana u Ljubljani i sadrži 20 stranica, formata 13 × 21 cm⁵.

U toj brošuri prim. dr *Bleiweis* iznosi opći koncept organizacije i rada dobro uređene bolnice za duševne bolesti, kojega je sprovodio na Studencu. Ta njegova informacija zahvata čitav kompleks stručnih pitanja, ali budući da nisam psihijatar, ograničiću se samo na njegove poglede o ulozi radne terapije kao jedne od važnih metoda liječenja njegovih bolesnika.

Ustanova ima muški i ženski odjel, a svaki od njih ima svoje vlastite radionice, kao npr. stolarsku te postolarsku radionicu, šivaonu i prostoriju za pletenje predmeta od slame. Za žene dodatno savjetuje rad

u kuhinji, praoni te šivaoni i pri pripremanju povrća. Budući da ima bolnica vlastitu ekonomiju, treba osobito seljacima da bude omogućen rad u vrtu, na poljima i oko stoke.

Sve svoje bolesnike on dijeli u izlječive i neizlječive, te kaže da je barem jedna trećina neizlječivih sposobna za odgovarajuće radove.

Mirni bolesnici mogu se kretati i van užeg bolničkog područja, te čak praviti izlete u Ljubljani i šetnje u okolini bolnice.

Dalje podvlači prim. dr *Bleiweis* potrebu za raznodom, pa je tako ustanova imala kuglanu, biljard i veću prostoriju, gde su mogli bolesnici pjevati i igrati, a u njoj su se održavale i različite priredbe. Nije zaboravio ni čitanje i ustanovio je bolničku biblioteku.

Bolnica je imala vlastitu kapelicu, jer je smatrao da treba zadovoljavati i vjerske potrebe bolesnika. Ali pri tome posebno podvlači vjersku umjerenost, da ne bi dolazilo do pogoršanja psihičkog stanja usljed pretjeranog razmišljanja, traženja i osjećaja knivnje zbog izmišljenih grijehova.

Potpuno u saglasnosti sa današnjim pogledima na radnu terapiju, osnovno načelo prim. dr *Bleiweisa* je bilo da rad mora biti pravilno izabran i odmjeren, o čemu treba da odluči liječnik, uzimajući u obzir psihičko zdravstveno stanje bolesnika te njegovu sklonost za stanovite radinosti. Rad koji bolesnik ne voli će njegovu bolest samo još pogoršati.

To su glavni principi liječenja radnom terapijom, koju je uveo i sprovodio prim. dr *Bleiweis* u svojoj ustanovi. Još i danas, nakon sto godina, oni nisu izgubili svoje pune vrijednosti, što ukazuje na široku obaveštenost ovoga pionira savremene psihijatrije.

Iz ovog našeg prikaza možemo izvući korisnu pouku.

Često smo veoma ponosni što smo u naš stručni rad uveli neku novu metodu. Ali, kada uzmemo u ruke stariju literaturu, možemo da vidimo da je ta naša novina bila već ranije upotrebljavana, a da je zatim iz nekih razloga pala u zaborav.

Zato je šteta što se historijom zdravstvene kulture bavi tako malo stručnjaka, osobito mlađih.

LITERATURA:

- ¹ Grobelnik S., *Delovna teorija*. Skripta, VŠZD, Ljubljana, 1973. — ² Macdonald M. D., *Occupational Therapy in Rehabilitation*. Baillière — Tindall, London, 1976. — ³ Willard S. H., *Principles of Occupational Therapy*. Lippincott, Philadelphia, 1954. — ⁴ *Poslanstvo slovenskega zdravnika*. Slovenska matica, Ljubljana, 1965. — ⁵ *Bleiweis K., Blaznice (norišnice)*. Deželni odbor Kranjski, Ljubljana, 1878. — ⁶ Pinell Ph., cit³. — ⁷ Rush B., cit³. — ⁸ Reil Ch. J., cit³.

Slobodan GROBELNIK

HUNDRED YEARS OF THE OCCUPATIONAL THERAPY AT THE PSYCHIATRIC HOSPITAL IN LJUBLJANA

After a historical survey of the development of occupational therapy the autor describes this form of rehabilitation in Psychiatric Hospital in Ljubljana (Bolnica za duševne bolesti Ljubljana—Studenec) as introduced and published a hundred years ago by Dr. Karl Bleiweis.

Surely, he was a broadminded man using this method, which was till today still not fully recognised as an integral part of rehabilitation.

(Rad je Uredništvo primilo 31. II 1983. god.)